

Ivan PEREPELKIN

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0009-0002-0851-9301

Polityka Federacji Rosyjskiej i separatystów prorosyjskich w sferze szkolnictwa wyższego na tymczasowo okupowanych terytoriach Ukrainy

Streszczenie: Edukacja jest jednym z głównych czynników wpływających na kształtowanie osoby jako osobowości, obywatela i profesjonalisty. System szkolnictwa wyższego, ze względu na swoje integralne znaczenie i ponieważ zapewnia możliwość rozwoju w najwyższym sensie, jest szczytem, który wieńczy cały system edukacji w ogóle. W związku z tym negatywne konsekwencje w tym systemie spowodowane wstrząsami społeczno-kulturowymi, z których najgorszym jest agresja militarna, mogą odgrywać istotną rolę w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego tego kraju i w konsekwencji wpływać na całe jego funkcjonowanie w teraźniejszości i przyszłości. Ukraina, która w 2014 roku wybrała integrację europejską i zgodność ze standardami europejskimi jako cel i punkt odniesienia we wszystkich sferach, w tym w szkolnictwie wyższym, stała się celem agresywnych działań Federacji Rosyjskiej, które powodują skutki, które stają się nowymi trudnościami dla całego państwa ukraińskiego, w tym dla systemu szkolnictwa wyższego. Celem niniejszego artykułu jest opisanie polityki Federacji Rosyjskiej i separatystów prorosyjskich w sferze szkolnictwa wyższego na terytoriach okupowanych Ukrainy, a oprócz tego zbadanie zgodności owych działań z koncepcją rusyfikacji szkolnictwa wyższego. Metody badawcze zastosowane przez autora podczas tworzenia artykułu to analiza źródeł (w tym źródeł prawnych), dedukcja i indukcja.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, Ukraina, system szkolnictwa wyższego, okupowane terytorium, rusyfikacja, militaryzacja

Wprowadzenie

Głównym celem niniejszego artykułu jest opisanie polityki Federacji Rosyjskiej i prorosyjskich separatystów w dziedzinie szkolnictwa wyższego na okupowanych terytoriach Ukrainy. Dodatkowym celem, wynikającym z głównego, jest sprawdzenie zgodności polityki Federacji Rosyjskiej na okupowanych terytoriach Ukrainy z zasadami rusyfikacji w sferze szkolnictwa wyższego występującej zaczynając od okresu imperialnego, zgodnie z koncepcją opisaną w pracy Wasyla Kowbasy „Kulturowo-edukacyjny aspekt historii Galicji i Bukowiny w kontekście okupacji rosyjskiej (1914–1917)”, wybrano tę koncepcję, ponieważ zdaniem autora określa ona w sposób najbardziej szczegółowy zjawisko rusyfikacji w sferze szkolnictwa wyższego, gdyż zjawisko to sprowadza się według niej nie wyłącznie do przejścia na rosyjskie standardy edukacyjne, ale obejmuje również militaryzację (ponieważ jest ona jedną z głównych podstawowych cech budowania ideologii „rosyjskiego świata”), a także ograniczenie lub zakaz występowania elementów nierosyjskiej samoświadomości narodowej (przede wszystkim języka) (Ковбаса, 2023, s. 156–205). Innowacyjność badania wynika z dotychczasowego braku

literatury naukowej poświęconej wyżej wymienionej tematyce, w przeciwieństwie do polityki Ukrainy w sferze szkolnictwa wyższego na terytoriach okupowanych, która jest aktywnie badana. Aktualność badania wynika z potrzeby opisanego zjawiska rusyfikacji szkolnictwa wyższego na terytoriach okupowanych, przede wszystkim dla dalszego opracowania strategii reukrainizacji w okresie deokupacji regionu. Baza źródłowa niniejszego badania to przede wszystkim tematyczne źródła internetowe (rosyjskie i ukraińskie relacje analityczno-prasowe), a oprócz tego akty prawne i nieliczne materiały o charakterze analiz sporządzanych przez ukraińskie organy rządowe (biuro pełnomocnika ds. ochrony języka państwowego) i pozarządowe (Ukraiński Związek Helsiński).

Polityka Federacji Rosyjskiej w sferze szkolnictwa wyższego na terenie Autonomicznej Republiki Krym i Sewastopolu

W marcu 2014 r., przez Federację Rosyjską została jednostronnie anektowana Republika Autonomiczna Krymska wraz z miastem Sewastopolem. W tych dwóch jednostkach podziału administracyjno-terytorialnego znajdowały się 94 uczelnie wyższe, co odpowiada 11% od ilości wszystkich uczelni wyższych w państwie. W przeciwieństwie do Donbasu, instytucje szkolnictwa wyższego nie zostały ewakuowane z Krymu i studenci tych uczelni nie musieli przerwać swoich studiów lub zmieniać uczelni (z wyjątkiem Narodowego Uniwersytetu Taurydzkiego im. Władimira Wiernadskiego, który następnie wznowił pracę w 2016 r. w Winnicy).

Dla wszystkich absolwentów szkół średnich na Krymie w lipcu 2014 roku, jeszcze przed założeniem swoich uczelni wyższych rząd rosyjski wprowadził dodatkowe, nieplanowane dofinansowanie w wysokości ponad 18 000 miejsc zamówienia budżetowego w szkołach wyższych w kraju, a także umożliwił przyjęcie do uczelni bez obowiązku zdania Jednolitego Egzaminu Państwowego wyłącznie na podstawie świadectw uzyskania pełnego wykształcenia średniego (w taki sposób mogli wstąpić do uczelni wyższych absolwenci krymscy do 2016 roku, kiedy została przyjęta ogólnopaństwowa praktyka rekrutacji do uczelni wyższych), dodatkowo spośród limitu przyjmowania cudzoziemców dla absolwentów Donbasu (uznawanego wtedy oficjalnie za ukraiński) przydzielono około 2000 miejsc dofinansowania budżetowego (*Абитуриенты Крыма...*, 2014).

Przedstawiciele najwyższych kręgów administracji państwowej wkrótce zaczęli zajmować się organizacją procesu szkolnictwa wyższego w nowo-utworzonych subiektach Federacji Rosyjskiej. Można przypuszczać, że taka szybkość działania może być dowodem na to, że aneksja Krymu była z góry zaplanowana przez Kreml. Po raz pierwszy o możliwości założenia nowego uniwersytetu federalnego o ogólnorosyjskich standardach kształcenia powiedział pomocnik prezydenta F.R. Andrej Fursenko w dniu 24 marca 2014 r., t.j. w momencie oficjalnego wchodzenia Krymu w skład Rosji nie minęło jeszcze dwóch tygodni, a już równo za tydzień podczas konferencji rządowej premier Dmitrij Medwediew powiedział o tym, że Rząd jest zainteresowany stworzeniem silnych i nowoczesnych instytucji szkolnictwa wyższego i dlatego niezbędnym jest utworzenie federalnego uniwersytetu, który musi być wzorcem, na bazie już istniejących krymskich uczelni badawczych (*В Крыму...*, 2014; *В Крыму бюджет...*, 2014).

W dniu 4 sierpnia 2014 r. powstał pierwszy rosyjski uniwersytet na Krymie, Krymski Uniwersytet Federalny im. Włodzimierza Wiernadskiego. Powstał *de facto* z połączenia 7 instytucji edukacyjnych i 7 organizacji naukowych w jeden podmiot. W opisany powyżej sposób i pozbawiając akredytacji państwowej, z 94 uczelni wyższych na Krymie władze rosyjskie zlikwidowały 82 (*Число вузов...*, 2014).

Następnie praktyka „tworzenia nowych instytucji szkolnictwa wyższego” poprzez łączenie kilku już istniejących będzie zastosowana na innych terytoriach, na przykład po rozpoczęciu inwazji na pełną skalę. Należy zauważyć, że instytucje szkolnictwa wyższego zostały zjednoczone niezależnie od ich własnego stanowiska w tej sprawie wyłącznie na podstawie zarządzenia rządu (co jest niezgodne z normami prawnymi Federacji Rosyjskiej), co zostało potwierdzone przez Olgę Golodets, która pełniła wówczas funkcję wicepremiera Federacji Rosyjskiej (*В России...*, 2014).

Wykładowcy Krymskiego Uniwersytetu Medycznego imienia Siergieja Georgiewskiego nawet otwarcie sprzeciwiali się włączeniu ich uczelni do Krymskiego Uniwersytetu Federalnego, ponieważ zgodnie z normami rosyjskiej praktyki edukacyjnej lekarze powinni być szkoleni w oddzielnych instytucjach edukacyjnych, poparli ich w proteście nawet Aksyonov – szef rządu krymskiego, ale rząd federalny nie poszedł na ustępstwa. Jednocześnie w skład uczelni nie włączono kliniki akademii medycznej, co pozbawiło uczelnię kompleksu edukacyjno-naukowego, który odgrywał kluczową rolę w procesie kształcenia przyszłych lekarzy (*Аксёнов:Крымский...*, 2014).

Wyżej opisana sytuacja wraz z likwidacją międzynarodowego uznania dyplomów uczelni wyższych znajdujących się w jurysdykcji rządu okupacyjnego spowodowała gwałtowny odpływ studentów obcokrajowców (około 400 osób) (*Крымский мединиверситет...*, 2014).

Podstawą prawną procesu rusyfikacji szkolnictwa wyższego została uchwała rządu Federacji Rosyjskiej z dnia 11 sierpnia 2014 r. nr 790 w sprawie zatwierdzenia federalnego programu docelowego „Rozwój społeczno-gospodarczy Republiki Krymu i Sewastopola do 2028 r.” Zgodnie z wyżej wymienionym dokumentem administracja regionalna była zobowiązana do: przeprowadzenia całkowitego przejścia na rosyjskie standardy edukacyjne do 2016 r., a także do stworzenia programu rozszerzonej edukacji wojskowo-patriotycznej studentów, który musiał zostać wdrożony do nauczania na wszystkich kierunkach studiów (*Постановление Правительства...*, 2014).

Język jest jednym z najważniejszych czynników tożsamości narodu, dlatego jedną z głównych praktyk polityki rusyfikacyjnej było i jest ograniczenie lub całkowite zaprzestanie nauki języka ukraińskiego na terytoriach okupowanych. Praktyka ta jest szczególnie destrukcyjna dla Krymu, gdzie jeszcze przed aneksją podczas ogólnoukraińskiego spisu ludności 2001 r. bezwzględna większość ludności identyfikowała się jako Rosjanie zarówno ze względu na pochodzenie etniczne, jak i język ojczysty. Rząd ukraiński realizował politykę szerzenia nauki języka ukraińskiego, kształcąc kadrę pedagogiczną i naukową w zakresie filologii ukraińskiej na Uniwersytecie Narodowym Tawrijskim imienia Włodzimierza Wernadskiego. Pomimo tego, że język ukraiński wraz z rosyjskim i krymsko-tatarskim został uznany za język państwowy w przyjętej po aneksji Konstytucji Krymu i w związku z tym jego nauka musiała być wspierana przez rząd federalny, Wydział Filologii Ukraińskiej Uniwersytetu Narodowego Tauryjskiego przekształcono w nowopowstałym Uniwersytecie Federalnym w katedrę, w której liczba studentów spadła z 50 do

15. Warto też zaznaczyć, że program nauczania podlega cenzurze, dowodem czego może służyć informacja o sporządzanych comiesięcznie przez Ministerstwo Edukacji i Nauki Republiki Krym „listach literatury zakazanej” (przykładem podobnej literatury mogą służyć prace autorstwa społecznego i politycznego działacza Ukrainy Dmytra Korchynskiego) podana przez kierownika katedry filologii ukraińskiej Wiktora Gumenyuka podczas wywiadu z dziennikarzami „Krym.Realii” (*Українське слово...*, 2017).

Warto również zauważyć, że to właśnie na Krymie po raz pierwszy w historii niepodległej Ukrainy zaobserwowano zjawisko kolaboracji w sferze szkolnictwa wyższego. Dokładna liczba kolaborantów nie jest jeszcze możliwa do ustalenia, gdyż część informacji dotyczących kadry uniwersyteckiej jest nie upubliczniona, jednak na podstawie dostępnych danych można stwierdzić, że większość kadry akademickiej nie współpracuje z okupantem (dowodem tego mogą służyć listy kadry badawczo-dydaktycznej uczelni ewakuowanych). Rektorzy uczelni wyższych Krymu w okresie aneksji w większości swojej są osobami, które miały już doświadczenie udziału w prorosyjskich i antyukraińskich ruchach na Krymie (przykładem może być pierwszy rektor Krymskiego Uniwersytetu Federalnego Siergiej Donicz, który zainicjował zakończenie wsparcia finansowego dla programu rozpowszechniania języka ukraińskiego na Krymie w roku 2010, kiedy był zastępcą przewodniczącego Rady Najwyższej Autonomicznej Republiki Krymu). W późniejszym okresie niektórzy kolaboranci brali udział w działaniach propagandowych mających na celu legitymizację polityki Federacji Rosyjskiej na Krymie, na przykład rektor Krymskiego Państwowego Uniwersytetu Inżynieryjno-Pedagogicznego Czingiz Jakubow zamierzał wziąć udział w kongresie OBWE w Warszawie poświęconemu problemowi Tatarów na Krymie z wygłoszeniem referatu na temat roli rosyjskiego rządu w rozwoju tatarskiej diaspory krymskiej po 2014 roku, a docent Krymskiego Instytutu Prawnego Uniwersytetu Prokuratury FR Iwan Zaderejchuk wygłosił 6 referatów konferencyjnych poświęconych bojownikom DRL i ŁRL (*«Правильные» крымские...*, 2019; *Колaborант із...*, 2025).

Po 24 lutego 2022 r. Krymski Uniwersytet Federalny został bazą do przekwalifikowania zgodnie z rosyjskimi standardami nauczycieli szkół średnich i wyższych na okupowanych terytoriach obwodów zaporoskiego i chersońskiego na Ukrainie, podczas gdy Sewastopolski Uniwersytet Państwowy został partnerem okupacyjnej Energodarskiej rady miejskiej w sferze kształcenia przyszłej kadry administracji publicznej. W ten sposób instytucje szkolnictwa wyższego na Krymie, które były pierwszymi ofiarami rusyfikacji, stały się później jej źródłem dla innych anektowanych regionów Ukrainy (*В окупованому...*, 2022; *Меморандум о сотрудничестве...*, 2023). Praktyka represji wobec studentów i wykładowców uczelni wyższych o proukraińskim nastawieniu społecznym, która miała miejsce od 2014 r., co potwierdza raport Ukraińskiego Związku Helsińskiego, również została zintensyfikowana po rozpoczęciu pełnomiarowej inwazji (*Дослідження...*, 2020; *В Севастополі...*, 2023; *Крымского студента...*, 2024).

Polityka rządów DRL i ŁRL w sferze szkolnictwa wyższego

Już w sierpniu 2014 roku Igor Kostenok, pierwszy Minister Edukacji DRL, ogłosił, że głównym celem reform szkolnictwa wyższego jest jego przejście do standardów rosyjskich, Ministerstwo Oświaty i Nauki ŁRL ogłosiło to samo nieco później, w grud-

niu 2014 roku. (*Министр образования...*, 2014; *ЛНР переходит...*, 2014; *Россия категорически...*, 2014).

Podstawą prawną ukształtowania polityki w sferze szkolnictwa wyższego w DRL i ŁRL stały się przyjęte przez Rady Ludowe wyżej wymienionych republik „Ustawy oświatowe”, w których proces „wielowektorowej rusyfikacji” wskazano jako główny profil polityki państwa w tej dziedzinie (*Закон об образовании...*, 2015; *Закон об образовании...*, 2016).

O tym, że rządowi separatystów zależało przede wszystkim na stworzeniu aparatu represji i militaryzacji oświaty, może świadczyć fakt, że w 2015 roku jako pierwsze powstały następujące uczelnie: wydział specjalny Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego przy Donieckim Uniwersytecie Państwowym; Akademia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych DRL im. Feliksa Dzierżyńskiego; szkoła oficerska „milicji ludowej”; Uniwersytet Ługański Ministerstwa Spraw Wewnętrznych imienia Eduarda Didorenki. Następnie kursanci tych uczelni będą zmuszeni brać udział w działaniach wojennych (szczególnie aktywnie w 2022 r.) (*Принудительная мобилизация...*, 2022). Dodatkowym czynnikiem intensyfikującym militaryzację w sferze szkolnictwa wyższego została „Koncepcja o wojskowo-patriotycznym wychowaniu” w DRL i „Ustawy o systemie wojskowo-patriotycznego wychowania obywateli” w ŁRL. Wyżej wymienione akty prawne zostały podstawą dla wdrożenia obowiązku odbycia wojskowego szkolenia przygotowawczego przez wszystkich studentów obu republik w trakcie studiów (*Концепция патриотического...*, 2015; *О системе...*, 2015).

W tym samym roku absolwenci uniwersytetów w DRL i ŁRL, pomimo braku oficjalnego uznania lokalnego wykształcenia przez Federację Rosyjską, zaczęły otrzymywać rosyjskie dyplomy państwowe, zdając obowiązkowe egzaminy kwalifikacyjne na Południowym Uniwersytecie Federalnym (*Выпускники донбасских...*, 2015).

W 2016 roku uczelnie wyższe DRL i ŁRL, nie mając akredytacji i licencji na prowadzenie działalności edukacyjnej, zaczęły zawierać umowy o międzynarodowej współpracy bilateralnej, ale warto wyjaśnić, że partnerstwo ograniczyło się do Krymskiego Uniwersytetu Federalnego im. Władimira Wernadskiego i uczelni kolejnego nieuznanego na arenie międzynarodowego państwa utworzonego przy aktywnym wsparciu Rosji – Osetii Południowej (*Как развивалось...*, 2023; *КФУ сотрудничает...*, 2016).

Od 2018 roku uczelnie wyższe DRL, a od 2019 r. i ŁRL zaczęły uzyskiwać akredytację rosyjską. (*Донецкий медицинский...*, 2018; *Россия выдала...*, 2019). W 2021 roku Minister Edukacji i Nauki DRL Michaił Kuszakow ogłosił, że „cały system oświaty DRL przeszedł na rosyjskie standardy i programy edukacyjne”, w ŁRL o tym samym ogłoszono 2 lata wcześniej (*ДНР полностью...*, 2021; *Система образования...*, 2019). W dniu 28 stycznia 2021 r. rządy DRL i ŁRL przyjęły wspólną doktrynę ideologiczną „Rosyjski Donbas”, zgodnie z którą po raz pierwszy oficjalnie „walka z wszelkimi przejawami »ukrainizacji«: przede wszystkim zakaz nauczania języka ukraińskiego” została uznana za niezbędną do realizacji celu wspólnego dla obu republik, „stania się zgodnymi ze standardami rosyjskiego państwa narodowego”, zgodnie z wyżej wymienioną doktryną w uczelniach wyższych DRL i ŁRL zlikwidowano wszystkie wydziały i katedry filologii ukraińskiej (*Доктрина...*, 2021; *Огляд...*, 2025).

24 lutego 2022 roku rozpoczęła się pełnoskalowa inwazja Federacji Rosyjskiej na terytorium Ukrainy. Jednym z powodów tego wydarzenia, oficjalnie podanym przez

Prezydenta Federacji Rosyjskiej, była „ochrona suwerenności państwowej DRL i ŁRL” (obowiązek owej ochrony wynikał ze zobowiązań wynikających z traktatów o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej między Rosją a Doniecką Republiką Ludową i Ługańską Republiką Ludową). Mimo że tydzień po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Rzecznik Praw Człowieka Tatiana Moskalkowa ogłosiła, że „studenci z DRL i ŁRL zostali ewakuowani i zapisani na rosyjskie uczelnie wyższe”, *de facto* studenci (w tym studenci studiów stacjonarnych, którzy nie podlegali mobilizacji zgodnie z normą prawną) oraz nauczyciele szkół wyższych DRL i ŁRL zostali zmobilizowani do milicji ludowej, demobilizacja nastąpiła po referendum od 30.09.2022 r., kiedy DRL i ŁRL skończyły swoją historię swojej państwowości (*Москалькова: всех...*, 2022; „*Фактически утрафной отряд*”..., 2022; *20 студентов...*, 2023).

Przechodząc do kwestii kolaboracji w sferze szkolnictwa wyższego, należy zauważyć, że sytuacja w DRL i ŁRL jest prawie identyczna w porównaniu do opisanej powyżej sytuacji na Krymie. Jediną znaczącą różnicą jest to, że najwyższe kierownictwo systemów szkolnictwa wyższego (ministrowie edukacji) nawet w okresie *de jure* „niepodległości” było reprezentowane przez osoby z Federacji Rosyjskiej, na przykład drugi minister edukacji DRL, Michaił Kushakov, przed objęciem stanowiska ministra był funkcjonariuszem FSB FR (*Кушаков Михаил...*, 2015). Wyżej opisany fakt jest jednym z dowodów na to, że cały system prawno-administracyjny DRL i ŁRL był nie tylko wzorowany na Rosji, ale też tworzenie go było przez rząd rosyjski kontrolowane.

Polityka Federacji Rosyjskiej w sferze szkolnictwa wyższego na terenie obwodów Zaporoskiego i Chersońskiego

Po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji w 2022 r. i zajęciu większości terytoriów obwodów zaporoskiego i chersońskiego przedstawiciele utworzonych przy wsparciu dowództwa wojsk okupacyjnych organów administracji regionalnej zwrócili uwagę na realizację polityki rusyfikacji w dziedzinie szkolnictwa wyższego od pierwszych miesięcy swojej działalności, na przykład pierwszy szef wojskowo-cywilnej administracji Energodaru Andrij Szewczyk podczas pierwszej konferencji prasowej poinformował, że absolwenci Energodarskiego Instytutu Państwowej i Muncypalnej Administracji Klasycznego Uniwersytetu Prywatnego będą mieli możliwość otrzymania dyplomów „prestizowego moskiewskiego uniwersytetu” (warto zauważyć, że pierwszy minister edukacji DRL Igor Kostenok obiecał to samo podczas swojej pierwszej konferencji prasowej, ta zbieżność może być dowodem tego, że przedstawiciele administracji nowo okupowanych regionów korzystali z doświadczeń swoich poprzedników).

W dniu 27.05.2022 r. na mocy rozporządzenia szefa administracji cywilno-wojskowej obwodu zaporoskiego powstał Melitopolski Uniwersytet Państwowy imienia Antona Makarenki. Ta uczelnia wyższa jest jedyną funkcjonującą w całym obwodzie, ponieważ wszystkie dotychczas istniejące na terenie okupowanym uczelnie zostały połączone w jedyny podmiot (w sposób identyczny wykorzystanemu podczas tworzenia Krymskiego Uniwersytetu Federalnego).

Rektorem uczelni został podpułkownik milicji Ukrainy, były wykładowca Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych, a oprócz tego jeden z liderów

ruchu Antymajdan Andrij Czujkow (*Подполковник украинской...*, 2014). On był inicjatorem stworzenia „wydziału specjalistycznego”, który był całkowicie wzorowany na wydziale specjalistycznym przy Donieckim Uniwersytecie Państwowym, potwierdzeniem czemu służy „Rozporządzenie w sprawie utworzenia Melitopolskiego Uniwersytetu Państwowego imienia Antona Makarenki” (*Распоряжение главы...*, 2022). Na tym wydziale zorganizowano kształcenie kadry oficerskiej dla obwodowych oddziałów FSB i MSW, które są odpowiedzialne za organizację procesu represyjnego wobec przedstawicieli ruchu proukraińskiego.

W przeciwieństwie do obwodu zaporoskiego, na terytorium obwodu chersońskiego okupantom *de facto* nie udało się zorganizować procesu rusyfikacji szkolnictwa wyższego, ponieważ większość terenów obwodu została deokupowana w listopadzie 2022 roku.

Rusyfikacja całkowita systemu szkolnictwa wyższego obu obwodów jest zaplanowana przez rząd rosyjski na 2026 rok (*Оккупировав украинские...*, 2023). Zgodnie z ustawą federalną №19-ФЗ, która jest podstawą prawną regulującą proces przechodzenia na standardy rosyjskie szkolnictwa wyższego obwodów zaporoskiego i chersońskiego, „prowadzenie całkowitej rusyfikacji systemu szkolnictwa wyższego jest możliwe wyłącznie w przypadku likwidacji całkowitej ideologicznej spuścizny Ukrainy, intensyfikacji procesów wychowania patriotyczno-wojskowego i przyjęcia do pracy na stanowiska badawczo-dydaktyczne wyłącznie osób mających doświadczenia w działalności miejscowych ruchów prorosyjskich” (*Об особенностях...*, 2023).

Podsumowanie

Z powyższego opisu i analizy wynika, że polityka Federacji Rosyjskiej i prorosyjskich separatystów całkowicie odpowiada głównym cechom rusyfikacji (według koncepcji Wasyla Kowbasy). Jest to kolejny dowód na to, że głównym źródłem współczesnej rosyjskiej polityki ekspansywnej jest imperializm rosyjski.

Autor ma nadzieję, że niniejsza praca zostanie częściowym zapełnieniem istniejącej luki badawczej i zostanie punktem wyjścia dla dalszych badań nad polityką w sferze szkolnictwa wyższego w odniesieniu do omawianego regionu.

Author Contributions

Conceptualization (Konceptualizacja): Ivan Perepelkin

Data curation (Zestawienie danych): Ivan Perepelkin

Formal analysis (Analiza formalna): Ivan Perepelkin

Writing – original draft (Piśmiennictwo – oryginalny projekt): Ivan Perepelkin

Writing – review & editing (Piśmiennictwo – sprawdzenie i edytowanie): Ivan Perepelkin

Competing interests: The author have declared that no competing interests exist (Sprzeczne interesy: Autor oświadczył, że nie istnieją żadne sprzeczne interesy)

Bibliografia

- Абитуриенты Крыма поступят на бюджетные места вне обычного конкурса*, РБК, 22.07.2014, <https://amp.rbc.ru/rbcnews/politics/22/07/2014/57041fa09a794760d3d40277>.
- Аксёнов: Крымский медуниверситет должен быть самостоятельным*, ТАСС, 16.10.2014, <https://tass.ru/obschestvo/1512175/amp>.
- В ДНР отказались от неэффективной «Болонской» системы и взяли всё самое лучшее из советской*, Политнавигатор, 24.10.2017, <https://m.politnavigator.net/v-dnr-otkazalis-ot-neeheffektivnoj-bolonskoj-sistemy-i-vzyali-vsjo-samoe-luchshee-iz-sovetskojj.html/amp?imnu=c23666a070e4f9a2443dc34eb769b5d3>.
- В Крыму может появиться университет*, Интерфакс, 24.03.2014, <https://www.interfax.ru/amp/366879>.
- В Крыму появится федеральный университет*, Интерфакс, 31.03.2014, <https://www.interfax.ru/russia/368401>, 31.03.2014.
- В Мелитополе фейкового ректора Чуйкова обвиняют в незаконном начислении себе почти миллиона рублей*, Ukr.net, 15.06.2023, <https://www.ukr.net/ru/news/details/zaporizhzhya/98000202.html>.
- В оккупованому Криму готують «табори перекваліфікації» для українських вчителів з Запорізької, Херсонської, Харківської областей та ОРДЛО*, Прямий, 17.04.2022, https://prn.ua/v-okupovanomu-krymu-hotuiut-tabory-perekvalifikatsii-dlia-ukrainskykh-vchyteliv-z-zaporizkoi-khersonskoi-kharkivskoi-oblastey-ta-ordlo/#google_vignette.
- В России признали, что сознали крымские вузы в федеральный университет против воли*, Симферополь без формата, 17.10.2014, <https://simferopol.bezformata.com/listnews/krimskie-vuzi-v-federalnij-universitet/25274251/>.
- В Севастополе уволили завкафедрой университета за дискредитацию ВС России*, 09.07.2023, <https://rossaprimavera.ru/news/fa9123d8>.
- Выпускники донбасских вузов получают российские дипломы*, Новая газета, 05.07.2015, <https://novayagazeta.ru/amp/articles/2015/07/05/64789-putevka-v-zhizn-s-chernogo-hoda>.
- ДНР полностью перешла на стандарты и программы России в образовании*, ТАСС, 02.12.2021, <https://tass.ru/obschestvo/13091689/amp>.
- Доктрина «Русский Донбасс»*, ДНР/ЛНР, 2021.
- Донецкий медицинский университет первым из вузов ДНР получил аккредитацию РФ*, ForPost, 11.10.2018, <https://sevastopol.su/news/doneckiy-medicinskiy-universitet-pervym-iz-vuzov-dnr-poluchil-akkreditaciyu-v-rf/amp>.
- Дослідження «Освітнє поле на тимчасово окупованих територіях України (2014–2019)»*, Українська Хельсінська Спілка, 2020, https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Osvita_02.pdf.
- Закон об образовании*, ДНР, 19.06.2015.
- Закон об образовании*, ЛНР, 14.03.2016.
- Как развивалось сотрудничество между ДНР и Южной Осетией с 2014 года*, Донецкое новостей, 20.09.2023, <https://dan-news.ru/obschestvo/kak-razvalos-sotrudnichestvo-mezhdudnr-i-juzhnoj-osetiej-s-2014-goda/>.
- Крымского студента заставили извиниться за поддержку Украины*, Радио Свобода, 13.11.2023, <https://www.svoboda.org/amp/krymskogo-studenta-zastavili-izvinitjsya-za-podderzhku-ukrainy/32682815.html>.
- Ковбаса В. (2023), Культурне і освітнє становище Галичини та Буковини в умовах російської окупації (1914–1917 рр.)*, Київ.
- Крымский медуниверситет*, Евроосвіта, 11.11.2014, <https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=3663>.

- Коллаборант із Тернопільщини співпрацює з окупантами в Криму*, Нова Тернопільська Газета, 08.01.2025, <https://nova.te.ua/statti/kolaborant-iz-ternopilshhynyu-spivpratsyuyue-z-okupantamy-v-krymu>.
- Концепция патриотического воспитания детей и учащихся Донецкой Народной Республики*, ДНР, 17.07.2015.
- Кушаков Михаил Николаевич*, Миротворец, 25.11.2015, <https://myrotvorets.center/criminal/kushakov-mikhail-nikolaevich/>.
- КФУ сотрудничает с вузами и образовательными организациями ДНР и ЛНР*, РИА новости Крым, 07.12.2016, <https://cfuv.ru/2016/06/page/4>.
- ЛНР переходит на российскую систему образования*, В мире, 11.01.2015, <https://bloknot.ru/v-mire/lnr-perehodit-na-rossijskuyu-sistemu-obrazovaniya-145488.html>.
- Меморандум о сотрудничестве подписали СевГУ, Энергодар и Запорожская АЭС*, Севастопольский государственный университет, 04.12.2023, https://www.sevsu.ru/novosti/item/memorandum_o_sotrudnichestve_podpisali_sevgu_energodar_i_zaporozhskaya_aes/.
- Министр образования ДНР: школы, детские сады и вузы заработают с 1 октября*, Коммерсантъ, 30.09.2014, <https://www.kommersant.ru/doc/2578897>.
- Москалькова: всех эвакуированных из Донбасса студентов устроили в российские вузы*, ТАСС, 01.03.2022, <https://tass.ru/obschestvo/13918111/amp>.
- Об особенностях правового регулирования отношений в сферах образования и науки в связи с принятием в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики, Луганской Народной Республики, Запорожской области, Херсонской области и образованием в составе Российской Федерации новых субъектов – Донецкой Народной Республики, Луганской Народной Республики, Запорожской области, Херсонской области и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации*, 17.02.2023.
- Окупирав українські території, Росія захопила і всі місцеві університети. Тепер влади «інтегрують» бывші українські вузи – і ухат студентів приймає інформаційної війни*, Берез, 20.10.2023, <https://bereg.io/feature/2023/10/20/okkupirovav-ukrainskie-territorii-rossiya-zahvatila-i-vse-mestnye-universitety-teper-vlasti-integriruyut-byvshie-ukrainskie-vuzy-i-uchat-studentov-priemam-informatsionnoy-voynu>.
- Огляд щодо обмеження функціонування української мови на тимчасово окупованих територіях України*, Уповноважений із захисту державної мови, https://mova-ombudsman.gov.ua/oglyad-ukrayinskoji-movi-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah-ukrayini#_ftn49, 12.01.2025.
- О системе патриотического воспитания граждан Луганской Народной Республики*, ЛНР, 27.03.2015.
- Постановление от 11 августа 2014 г. №790 Об утверждении федеральной целевой программы «Социально-экономическое развитие Республики Крым и г. Севастополя до 2028 года»*, Севастополь, 11.07.2014.
- «Правильные крымские татары» для ОБСЕ*, Крым.Реалии 19.09.2019, <https://ru.krymr.com/amp/pravilnye-krymskie-tatary-dlya-obse/30173460.html>.
- Принудительная мобилизация в Донецке: родители курсантов устроили бунт*, Час Пик, 01.07.2022, <https://vchasnik.ua/regiony/532438-prinuditelnaya-mobilizaciya-v-donecke-roditeli-kursantov-ustroili-bunt?amp>.
- Распоряжение главы военно-гражданской администрации Запорожской области от 27 мая 2022 г.*, 27.05.2022.
- Россия выдала аккредитацию первому вузу под контролем «ЛНР»*, Новости Донбасса, 01.12.2019, <https://novosti.dn.ua/ru/news/297291-rossyya-vydala-akkredyacyu-pervomu-vuzu-pod-kontrolem-lnr>.
- Россия категорически отказалась выдавать свои дипломы выпускникам «вузов» «ДНР» и «ЛНР»*, МикВісті, 12.11.2014, <https://nikvesti.com/news/politics/61364>.

Система образования ЛНР полностью перешла на российские стандарты, DNR Live, 07.11.2019, <http://dnr-live.ru/sistema-obrazovaniya-lnr-polnostyu-pereshla-na-standartyi-rf/>.

Украинское слово под сводами Таврической Академии, Крым.Реалии, 25.11.2017, <https://ru.krymr.com/amp/28876474.html>.

Число вузов Крыма сократилось в 8 раз, События Крыма, 10.10.2014 <http://www.sobytiya.info/news/14/45374>.

«Фактически штрафной отряд». Правозащитник Павел Лисянский – о мобилизации в «ДНР» и «ЛНР» студентов вузов, Настоящее время, 19.07.2022, <https://www.currenttime.tv/amp/fakticheski-shtrafnoy-otryad/31950047.html>.

20 студентов ДНР и ЛНР сообщили, что их до сих пор не демобилизовали, несмотря на отсрочку, Коммерсантъ, 22.01.2023, <https://www.kommersant.ru/amp/5783191>.

Policy of Russian Federation and pro-Russian Separatists in the Sphere of Higher Education in the Temporarily Occupied Territories of Ukraine

Summary

Education is one of the main factors in shaping a person as a personality, a citizen and a professional. The higher education system, because of its integral importance and because it provides the opportunity for development in the highest sense, is the pinnacle that crowns the entire education system in general. Therefore, the negative consequences in this system caused by socio-cultural upheavals, the worst of which is military aggression, can play an important role in the development of the country's civil society and consequently affect its entire functioning in the present and future. Ukraine, which in 2014 chose European integration and compliance with European standards as a goal and point of reference in all spheres, including higher education, has become the target of aggressive actions by the Russian Federation, which are causing consequences that are becoming new difficulties for the entire Ukrainian state, including the higher education system. The aim of this article is to describe the policy of the Russian Federation and pro-Russian separatists in the sphere of higher education in the occupied territories of Ukraine, in addition to examining the compatibility of these actions with the concept of Russification of higher education. The research methods used by the author in compiling the article are source analysis (including legal documents), deduction and induction.

Key words: Russian Federation, Ukraine, higher education system, occupied territory, Russification, militarisation